

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут**

Кафедра фінансів

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

Наталія ЗАМКОВА
Наталія ЗАМКОВА

10 березня 2021 р.

**ПРОГРАМА
вступних фахових випробувань**

Ступінь вищої освіти	«магістр»
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма	«Фінансове посередництво»

Вінниця 2021

ВСТУП

Порядок проведення вступних випробувань, спосіб та місце оприлюднення їх результатів визначені в Положенні про Приймальну комісію Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, яке оприлюднено на офіційному сайті інституту.

До вступних випробувань допускаються особи, які здобули ступінь бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста).

Відповідно до правил прийому на навчання до Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ вступні випробування за освітнім ступенем «магістр» здійснюються фаховими атестаційними комісіями.

Фахова атестаційна комісія перевіряє професійну підготовку вступників, дає оцінку якості вирішення тестових завдань з базових дисциплін, оцінює їх рівень знань та умінь передбачених освітньо-професійною програмою.

Метою проведення вступних випробувань є забезпечення конкурсних засад при зарахуванні у Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ на навчання для здобуття ступеня вищої освіти «магістр» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньої програми «Фінансове посередництво» шляхом виявлення рівня підготовленості вступників по професійно-орієнтованих дисциплінах і оцінка рівня знань та умінь, передбачених освітньо-професійною програмою.

На фахові вступні випробування в магістратуру зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Фінансове посередництво» виносяться завдання з наступних дисциплін:

1. Гроші та кредит.
2. Бюджетна система.
3. Фінанси.
4. Страхування.
5. Банківська система.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

Тема 1. Природа грошей

Необхідність грошей. Сутність грошей як загального еквівалента. Історичний розвиток форм вартості та грошей. Вартість грошей та засоби її вимірювання. Роль грошей у кругообігу доходів і продуктів. Раціоналістична й еволюційна концепція походження грошей. Основні функції грошей. Гроші як міра вартості. Гроші як засіб обігу. Гроші як засіб платежу. Гроші як засіб нагромадження. Світові гроші. Взаємозв'язок і взаємообумовленість грошових функцій. Форми грошей та їх еволюція. Товарні гроші. Металеві гроші. Паперові (символічні) гроші. Кредитні гроші та закони їх обігу.

Вексель. Банкнота. Чек. Кредитна картка. Депозитні та електронні гроші.

Роль грошей у системі суспільного відтворення. Гроші як засіб обліку та контролю над мірою праці та мірою споживання. Роль грошей у процесі формування цін. Гроші як інструмент стимулювання та регулювання суспільного виробництва. Місце грошей у системі формування, розподілу та перерозподілу національного доходу. Роль грошей у розвитку міжнародних інтеграційних процесів. Теорії грошей: номіналістична, металістична теорії та їх еволюція. Класична кількісна теорія грошей та її основні версії. Сучасний монетаризм.

Тема 2. Грошовий ринок

Суть грошового ринку. Основні канали грошового ринку. Структура грошового ринку. Ринок грошей (монетарний ринок). Ринок капіталів. Попит на гроші. Теоретичні моделі попиту на гроші. Основні мотиви (джерела) сукупного попиту на гроші: попит на гроші для трансакцій та попит на гроші як на активи. Чинники, що визначають параметри попиту на гроші. Номінальний та реальний попит на гроші.

Пропозиція грошей. Загальні теоретичні положення пропозиції грошей. Механізм формування пропозиції грошей. Грошова база. Банківські резерви. Грошовий мультиплікатор. Роль кредитної системи у формуванні пропозиції грошей. Банкнотна та депозитна емісія. Рівновага на грошовому ринку. Рівноважна процентна ставка.

Тема 3. Грошовий оборот і грошові потоки

Грошовий оборот. Сукупний грошовий оборот і оборот грошей у межах індивідуального капіталу. Основні суб'єкти грошового обороту: фірми, сімейні господарства, державні структури фінансові посередники. Структура сукупного грошового обороту. Грошовий обіг. Фіскально-бюджетний оборот. Кредитний оборот. Фінансовий оборот. Основні сфери грошового обороту. Безготівковий грошовий оборот. Готівковий грошовий оборот. Співвідношення між готівковим і готівковим грошовим оборотом. Канали надходження грошей та їх вилучення з грошового обороту. Модель сукупного грошового обороту. Грошові потоки. Структура грошових потоків. Грошові потоки припливу та грошові потоки відпливу. Механізм балансування грошових потоків.

Грошова маса та її структура. Агрегатний метод класифікації функціональних форм грошей. Характеристика грошових агрегатів.

Особливості побудови показників грошової маси в Україні. Закони грошового обігу. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають. Механізм поповнення маси грошей в обороті. Первинна емісія центрального банку. Вторинна емісія грошей комерційними банками. Грошовий мультиплікатор.

Тема 4. Інфляція та грошові реформи

Теоретичні концепції інфляції: теорія «інфляції попиту», теорія «інфляції пропозиції», монетаристська теорія, теорія інфляції як багатофакторного процесу. Інфляція та дефляція. Суть інфляції та її основні форми: повзуча, галопуюча, гіперінфляція, відкрита й закрита інфляція. Класичні, монетарні та загальноекономічні чинники інфляції. Інфляція попиту. Фіскальна інфляція. Інфляція витрат. Імпортна інфляція. Основні показники вимірювання інфляції. Методи регулювання інфляції. Дефляційна політика (регулювання попиту). Політика доходів. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Особливості інфляційного процесу в Україні. Грошові реформи як радикальні заходи негативних соціально-економічних наслідків інфляції. Класифікація грошових реформ. Становлення нової грошової системи. Часткова зміна грошової системи. Проведення спеціальних стабілізаційних заходів. Основні методи стабілізації валют: дефляція, деномінація, нуліфікація, девальвація, ревальвація. Основні моделі грошових реформ. Грошові реформи формального типу. Грошові реформи конфіскаційного типу. Реформи паралельного (консервативного) типу. Грошові реформи в Україні.

Тема 5. Ринок цінних паперів

Ринок цінних паперів як особлива складова грошового ринку. Види цінних паперів та їх характеристика. Номінальна та ринкова вартість цінних паперів. Курси акцій та облігацій; фактори, які на них впливають.

Учасники ринку цінних паперів. Структура ринку цінних паперів. Первинний ринок цінних паперів та його характеристика. Вторинний ринок цінних паперів: біржовий та позабіржовий. Фондова біржа та її роль у ринковій економіці. Функції, принципи організації та управління фондовою біржею. Допуск цінних паперів до біржових операцій (лістинг). Котирування цінних паперів. Біржові індекси. Біржовий бюлетень. Операції на фондовій біржі та їх класифікація. Формування ринку цінних паперів в Україні. Досвід роботи провідних фондових бірж світу.

Тема 6. Валютні відносини та валютні системи

Поняття валюти. Призначення та сфера використання валюти. Види валюти: національна, іноземна, колективна. Суть та види валютних відносин. Валютний курс, його функції. Порядок визначення валютних курсів. Регулювання валютних курсів. Валютна інтервенція. Валютний демпінг. Дисконтна політика. Девальвація та ревальвація. Режим валютного курсу в Україні. Конвертованість валют. Валютний ринок: суть та основи функціонування. Об'єкти та суб'єкти валютного ринку. Структура валютного ринку. Валютні операції. Види валютних операцій. Котирування валют. Валютні ризики та методи валютного страхування.

Валютне регулювання: суть та необхідність. Механізм регулювання

валютного курсу: девальвація, ревальвація, валютна інтервенція. Валютні системи: поняття, структура, призначення. Основні елементи валютної системи. Види валютних систем: національні, регіональні, світові. Еволюція світової валютної системи. Європейська валютна система. Розвиток валютної системи України. Платіжний баланс, його загальна характеристика та структура. Методи регулювання платіжного балансу.

Тема 7. Сутність кредиту й кредитний механізм

Позичковий капітал як форма грошового капіталу. Основні ознаки позичкового капіталу. Ринок позичкових капіталів. Позичковий процент. Норма процента. Процентний ризик. Основні види процентних ставок: постійні, змінні. Макроекономічні та мікроекономічні фактори впливу на розмір процентної ставки. Необхідність і сутність кредиту. Основні функції кредиту. Роль кредиту в соціально-економічному просторі. Проблеми реалізації позитивних функцій кредиту в Україні.

Еволюція кредитних відносин. Ознаки кредиту в ринковій економіці. Функціональна характеристика кредитних відносин. Суб'єкти та об'єкти кредитних відносин. Економічні передумови можливості отримання кредиту. Типи кредитних відносин. Теорії кредиту. Основні положення натуралістичної теорії кредиту. Основні положення капіталотворчої теорії кредиту. Загальна характеристика функціональних форм кредиту. Комерційний кредит. Об'єкт комерційного кредиту. Призначення та сфера функціонування комерційного кредиту. Розвиток комерційного кредиту в Україні. Споживчий кредит. Суб'єкти споживчого кредиту. Цілі та методи надання споживчого кредиту. Основні види споживчого кредиту. Державний кредит: суть і основне призначення. Класифікація державних позик. Державні цінні папери: облігації, скарбницькі зобов'язання, ощадні сертифікати. Міжнародний кредит. Суб'єкти та об'єкти міжнародного кредиту. Основні форми функціонування міжнародного кредиту. Роль міжнародного кредиту в системі розширеного відтворення. Міжнародний кредит в Україні. Банківський кредит. Класифікація банківських кредитів. Принципи та методи банківського кредитування. Механізм банківського кредитування. Форми забезпечення та страхування банківських кредитів. Характеристика окремих видів банківського кредиту.

Тема 8. Центральний банк та його роль в економіці

Центральний банк - орган державного грошово-кредитного регулювання економіки. Історичні аспекти організації центральних банків. Сучасні організаційно-правові форми центральних банків. Незалежність центральних банків. Особливості взаємовідносин центральних банків з виконавчою владою. Функції центрального банку. Емісія готівки й організація грошового обігу. Функція банку банків. Функція банку уряду. Реалізація грошово-кредитної політики. Грошово-кредитна політика. Основні типи грошово-кредитної політики: рестрикційна та експансіоністська. Загальні методи реалізації грошово-кредитної політики. Політика облікової ставки. Операції на відкритому ринку. Політика обов'язкових резервів. Політика рефінансування. Селективні способи реалізації грошово-кредитної політики.

Національний банк України: його завдання, функції та історія розвитку

Організаційна та функціональна структура НБУ. Повноваження Правління НБУ. Основні напрямки діяльності НБУ. Грошово-кредитна політика НБУ. Банківський нагляд. Формування інформаційної системи. Пасивні та активні операції НБУ.

Тема 9. Комерційні банки як основна ланка кредитної системи

Суть і призначення комерційних банків у сучасному економічному просторі. Класифікація комерційних банків. Організаційна та функціональна структура комерційного банку. Збори акціонерів (учасників) банку. Рада банку. Правління банку. Ревізійна комісія банку. Структурні підрозділи банку. Основні показники діяльності комерційних банків. Загальна характеристика банківських операцій. Економічний зміст банківського продукту та його класифікація.

Пасивні банківські операції. Банківські ресурси та їх структура. Власний капітал банку та його основні функції. Статутний фонд. Резервний фонд. Нерозподілений прибуток. Залучені кошти. Депозити та їх основні види. Депозити до запитання. Строкові депозити. Ощадні депозити. Недепозитні джерела залучення коштів. Активні операції комерційних банків. Основні види активів. Кредитні операції, їх сутність і призначення. Інвестиційні операції та їх види. Інвестиційний портфель та інвестиційна політика комерційного банку.

Суть комісійно-посередницьких банківських операцій. Розрахункові операції. Касові операції. Валютні операції. Консультаційні та інші послуги.

Тема 10. Спеціалізовані кредитно-фінансові установи

Суть, функції та основні види спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Об'єктивні передумови становлення та розвитку кредитно-фінансових інститутів. Основні напрямки діяльності сучасних спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Страхові компанії: їх функціональна суть і форми організації. Об'єкти страхування та особливості їх страхування. Основні операції страхових компаній. Страхові премії. Пенсійні фонди. Організаційно-правові форми пенсійних фондів. Особливості функціонування пенсійних фондів. Операції пенсійних фондів.

Інвестиційні компанії. Інвестиційні компанії закритого та відкритого типу. Основні операції інвестиційних компаній. Позичково-ощадні асоціації. Фінансові компанії. Кредитні спілки. Ломбарди. Добродійні фонди. Міжбанківські об'єднання, їх роль і значення у функціонуванні кредитних систем. Класифікація міжбанківських об'єднань. Характерні риси міжбанківських об'єднань.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «БЮДЖЕТНА СИСТЕМА»

Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави

Соціально-економічна суть, необхідність, призначення бюджету держави. Сутність держави як визначальний фактор формування бюджету. Бюджет держави як економічна категорія. Роль і місце бюджету в системі розподільчих в перерозподільчих фінансових відносин. Бюджетна централізація ВВП та її об'єктивні межі. Забезпечення оптимальних пропорцій розподілу і перерозподілу ВВП. Бюджетні важелі впливу на забезпечення економічного й соціального розвитку. Бюджетна модель суспільства. Місце та роль бюджету у системі фінансових ресурсів суспільства. Бюджет як централізований фонд грошових коштів держави, його характерні ознаки. Бюджетні потоки.

Функції бюджету, їх характеристика, взаємозв'язок та особливості прояву в умовах ринкового середовища.

Бюджет як економічна категорія. Характерні ознаки бюджетних відносин: всеохоплюючий і перерозподільчий характер, законодавче регулювання, фондний характер концентрації державних коштів. Бюджет як фінансовий план, склад і структура його доходів і видатків. Бюджет як централізований фонд грошових коштів держави.

Бюджет як централізований фонд грошових коштів держави, його характерні ознаки та місце у системі державних фінансів. Бюджетні потоки та управління ними.

Бюджетне право і його роль у побудові бюджетної системи та організації бюджетного процесу. Бюджетний кодекс України.

Тема 2. Бюджетна політика та бюджетний механізм

Бюджет як інструмент економічної політики держави. Зміст та значення бюджетної політики, її взаємозв'язок з економікою.

Мета та основи завдання бюджетної політики. Підґрунтя, порядок визначення основних напрямків бюджетної політики на наступний бюджетний період, їх зміст.

Головні напрями бюджетної політики України. Характеристика основних напрямків бюджетної політики щодо доходів, видатків, фінансового забезпечення інвестицій, соціального захисту населення.

Бюджетна політика у вирішенні проблем сприяння процесу макроекономічної стабілізації та структурної перебудови економіки; подолання платіжної кризи і подальшому вдосконаленні податкової політики; вдосконаленні взаємовідносин центральних та регіональних органів влади.

Бюджетний механізм як інструмент реалізації бюджетної політики держави, його структура. Зміни в бюджетному механізмі під впливом економічних і соціальних умов. Необхідність та шляхи активізації механізму бюджетного впливу на суспільне виробництво в сучасних умовах. Складові бюджетного механізму.

Тема 3. Бюджет як основний фінансовий план держави

Місце і роль державного бюджету у системі фінансових планів. Державний бюджет як основний фінансовий план. Взаємозв'язок державного

бюджету з іншими фінансовими планами в Україні. Відмінності між бюджетом як фінансовим планом та бюджетом як економічною категорією.

Правовий характер бюджету, його чинники. Закон про Державний бюджет України та його взаємозв'язок з іншими законами, що функціонують в Українській державі. Місце і роль бюджету у системі фондів грошових коштів.

Державний бюджет як централізований фонд грошових коштів держави, його характерні ознаки. Місце і роль бюджету у фінансовій системі України. Державний бюджет як центральна ланка фінансової системи. Взаємозв'язок державного бюджету з іншими ланками фінансової системи України. Поняття бюджетного періоду.

Складові бюджету. Загальний і спеціальний фонди бюджету, їхнє призначення.

Бюджетна класифікація: необхідність, сутність і принципи побудови, характеристика підрозділів. Класифікація доходів бюджету, видатків бюджету, фінансування бюджету і боргу. Місцеві бюджети як складова бюджетної системи, їхня роль у соціально-економічному розвитку регіонів.

Необхідність бюджетного планування для якісного функціонування бюджетної системи. Економічний зміст бюджетного планування. Основні принципи бюджетного планування. Етапи і методи бюджетного планування.

Планування і прогнозування бюджетних ресурсів, які мобілізуються місцевими бюджетами. Завдання планування надходжень доходів у місцеві бюджети. Контроль за своєчасним надходженням доходів у місцеві бюджети.

Бюджетне прогнозування, його етапи та методи.

Тема 4. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний профіцит та дефіцит, його сутність, причини виникнення, соціально-економічні наслідки. Економічна природа і механізм утворення дефіциту бюджету. Стан бюджету: рівновага доходів і видатків, бюджетний профіцит, бюджетний дефіцит. Чинники, що впливають на стан бюджету. Причина і основні наслідки дефіцитного фінансування державної діяльності. Основні чинники визначення бюджетного дефіциту в Україні в сучасних умовах. Аналіз діючої практики фінансування бюджетного дефіциту. Оптимальні джерела покриття бюджетного дефіциту

Бюджетний дефіцит як основний чинник державного кредиту. Роль і місце державного кредиту в покритті дефіциту бюджету. Передумови державного кредиту: наявність кредиторів, в яких є вільні кошти; довіра з боку кредиторів до держави; зацікавленість у наданні позик. Платоспроможність держави у погашенні боргів і виплаті доходу.

Тема 5. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи

Бюджетний устрій і бюджетна система. Основи бюджетного устрою: види бюджетів, принципи побудови бюджетної системи, розмежування доходів і видатків між бюджетами, взаємовідносини між бюджетами.

Склад і структура бюджетної системи України. Поєднання централізованих і децентралізованих бюджетів як основа демократичного бюджетного устрою.

Принципи, на яких ґрунтується бюджетна система України: єдності, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості і неупередженості, публічності та прозорості, відповідальності учасників бюджетного процесу. Сутність принципів бюджетної системи.

Альтернативні принципи встановлення взаємозв'язку між централізованими і децентралізованими бюджетами: єдність бюджетної системи та автономність кожного бюджету. Визначальні ознаки єдності бюджетної системи, передумови її встановлення. Законодавче визначення бюджету держави як єдиного фонду грошових коштів. Переваги і недоліки бюджетної системи, побудованої на принципі єдності. Поняття і характерні ознаки принципу автономності бюджетів, його забезпечення. Автономність бюджетів як визначальна передумова раціональної та ефективної фінансової діяльності місцевих органів влади й управління.

Тема 6. Бюджетний процес та його учасники

Бюджетний процес в Україні, його суть, особливості та етапи.

Суть, принципи і завдання бюджетного планування в сучасних умовах господарювання. Бюджетне планування як складова фінансового планування. Місце і роль бюджетного планування у системі соціально-економічного планування в Україні. Економічні основи бюджетного планування в умовах ринкових відносин. Етапи та методи бюджетного планування.

Порядок складання проекту Державного бюджету України. Підготовча робота до складання проекту бюджету, характеристика основних етапів його складання. Функції Міністерства фінансів України, інших міністерств і відомств, органів місцевого самоврядування та виконавчої влади у процесі складання проекту Державного бюджету.

Розгляд і затвердження Державного бюджету України.

Порядок складання, розгляд і затвердження місцевих бюджетів в Україні.

Організація роботи з виконання бюджетів, роль і завдання фінансових органів. Функції фінансових органів у процесі виконання бюджетів.

Виконання дохідної частини бюджетів і роль органів Державної казначейської служби України та Державної податкової служби України. Функції, права та обов'язки органів Державної податкової адміністрації і Державної казначейської служби України у процесі виконання бюджетів.

Бюджетні призначення та асигнування, їхня характеристика.

Фінансування видатків бюджетів. Принципи і методи фінансування з бюджету. Організація виконання видаткової частини бюджетів. Функції органів Державної казначейської служби України і фінансових органів у процесі виконання видаткової частини бюджетів. Особливості фінансування видатків з бюджету в умовах ринкових відносин.

Порядок зміни бюджетних призначень і внесення змін до затвердженого бюджету

Тема 7. Міжбюджетні відносини та система бюджетного вирівнювання

Соціально-економічний зміст і мета міжбюджетних відносин. Суб'єкти міжбюджетних відносин. Загальні засади регулювання міжбюджетних відносин. Форми руху бюджетних ресурсів у процесі міжбюджетних відносин. Основні способи розмежування доходів і видатків між бюджетами. Причини територіальних відмінностей у формуванні доходів та у складі й обсягах видатків місцевих бюджетів.

Бюджетне регулювання, його необхідність та особливості здійснення. Завдання бюджетного регулювання. Види бюджетного регулювання. Мета і шляхи досягнення вертикального і горизонтального бюджетного регулювання.

Фінансове вирівнювання. Методи бюджетного регулювання. Поняття та види міжбюджетних трансфертів. Характерні особливості дотації, субвенцій, коштів, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів. Проблеми удосконалення системи міжбюджетних відносин в Україні

Тема 8. Система доходів бюджету

Соціально-економічний зміст доходів бюджетів, методи їхнього формування та джерела. Склад і структура доходів бюджетів, їхня класифікація, принципи і порядок розподілу між окремими ланками бюджетної системи.

Правове регулювання процесу формування доходів. Податкова форма фінансових взаємовідносин держави та суб'єктів господарювання.

Доходи державного та місцевих бюджетів.

Загальна характеристика податкових надходжень до бюджетів. Роль і місце податкових надходжень у доходах бюджетів.

Неподаткові надходження до бюджету та їхня характеристика. Роль і місце неподаткових надходжень у доходах бюджетів.

Загальна характеристика доходів від операцій з капіталом: надходження від продажу основного капіталу; надходження від продажу державних запасів товарів; надходження від продажу землі та нематеріальних активів; податки на фінансові операції та операції з капіталом.

Тема 9. Система видатків бюджету

Видатки бюджетів, їхня сутність, класифікація, принципи і порядок розподілу між окремими ланками бюджетної системи України.

Функції держави, їхній вплив на склад і структуру видатків бюджету. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Галузева і цільова структура бюджетних видатків. Оптимізація структури видатків бюджету, її критерії.

Бюджетне фінансування. Форми бюджетного фінансування: кошторисне фінансування, державне фінансування інвестицій, позички з бюджету державним підприємствам, державні дотації. Методи бюджетного фінансування.

Кошторис як основний фінансовий план бюджетної установи. Види кошторисів та їхня структура. Порядок складання і затвердження кошторисів бюджетних установ.

Нормування видатків в Україні. Види норм видатків і нормативів, порядок їхнього встановлення.

Тема 10. Видатки бюджету на економічну діяльність та науку

Роль бюджету у становленні економіки ринкового типу. Необхідність видатків бюджетів на розвиток народного господарства, їхня роль і місце у розвитку економіки, склад, структура і класифікація. Бюджет і структурна перебудова економіки України. Напрями і форми бюджетного фінансування народного господарства.

Бюджетні інвестиції, їхні види. Капітальні вкладення і джерела їхнього фінансування. Конкурсний відбір об'єктів бюджетного інвестування, його завдання і критерії. Порядок планування та фінансування капітальних вкладень.

Особливості планування і фінансування видатків на розвиток промисловості та енергетики, будівництва, транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики, інших послуг, пов'язаних з економічною діяльністю.

Видатки бюджету на розвиток сільського господарства, лісового господарства, рибальства і мисливства. Особливості планування та фінансування операційних видатків.

Видатки бюджетів на розвиток місцевої інфраструктури та комунальної власності. Роль бюджетів у розвитку науки в Україні.

Склад видатків на науку та джерела їхнього фінансування. Порядок планування і фінансування видатків наукових установ Академії наук України та інших бюджетних науково-дослідних організацій і дослідно-конструкторських робіт.

Методика визначення окремих видів доходів і видатків за кошторисом.

Особливості планування доходів і видатків у відомчих наукових закладах, вищих закладах освіти та інших госпрозрахункових науково-дослідних організаціях.

Методика визначення вартості та собівартості науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт і фінансових результатів.

Тема 11. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Необхідність, суть, форми і види соціального захисту населення. Економічний зміст соціального захисту населення, джерела його фінансування. Роль бюджету у виконанні програми соціального захисту населення в Україні. Склад видатків на соціальний захист населення, порядок їхньої виплати. Фінансування установ і заходів із соціального забезпечення. Роль бюджетів у розвитку соціальної сфери в Україні. Особливості, форми, методи і джерела фінансового забезпечення соціальної сфери.

Роль бюджетів у розвитку освіти в Україні. Бюджетні навчальні заклади, особливості організації їхньої діяльності. Джерела фінансового забезпечення освіти. Склад, структура і динаміка видатків на освіту в Україні, особливості їхнього планування і фінансування.

Оперативно-мережеві показники загальноосвітніх шкіл, їхня характеристика і порядок визначення. Штати і система оплати праці в

загальноосвітніх школах. Тарифікація педагогічних працівників і планування фонду заробітної плати. Поточні та капітальні видатки шкіл. Порядок складання і затвердження кошторисів загальноосвітніх шкіл та визначення доходів і видатків за окремими елементами.

Особливості планування і фінансування видатків на утримання дитячих дошкільних, інтернатних та інших закладів освіти. Економічна і контролююча робота фінансових органів у процесі планування та фінансування видатків на освіту. Роль бюджетів у забезпеченні підготовки кадрів.

Система підготовки кадрів в Україні, особливості її функціонування і розвитку. Джерела фінансового забезпечення закладів підготовки кадрів. Склад, структура, динаміка видатків на підготовку кадрів в Україні, особливості їхнього планування і фінансування.

Оперативно-мережеві показники по вищій школі, їхнє значення та порядок визначення. Штати і система оплати праці у вищій школі. Порядок складання і затвердження кошторисів вищих навчальних закладів та визначення доходів і видатків за окремими елементами.

Особливості планування і фінансування видатків на утримання професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів. Економічна і контролююча робота у процесі планування і фінансування видатків на підготовку кадрів.

Роль бюджетів у розвитку системи охорони здоров'я в Україні. Бюджетні заклади охорони здоров'я, організація їхньої діяльності. Склад, структура і динаміка видатків на охорону здоров'я, особливості їхнього планування і фінансування. Фінансування медичних установ за нормативами бюджетних видатків на одного жителя. Особливості організації фінансової діяльності закладів охорони здоров'я в умовах страхової медицини.

Оперативно-мережеві показники установ охорони здоров'я, їхнє значення, види і порядок визначення. Штати та система оплати праці в установах охорони здоров'я. Тарифікація медичних працівників і порядок планування фонду заробітної плати. Порядок складання і затвердження кошторисів закладів охорони здоров'я та визначення доходів і видатків за окремими елементами. Економічна і контролююча робота фінансових органів у процесі планування і фінансування видатків на охорону здоров'я.

Роль бюджетів у духовному і фізичному розвитку в Україні. Склад, структура і динаміка видатків на духовний та фізичний розвиток, особливості їхнього планування і фінансування. Порядок планування і фінансування видатків на утримання бюджетних закладів культури (бібліотек, будинків культури тощо) та визначення сум за окремими елементами видатків кошторису. Особливості планування і фінансування видатків на розвиток мистецтва, періодичної преси, видавництва, радіомовлення і телебачення. Економічна і контролююча робота фінансових органів у процесі планування і фінансування видатків на культуру.

Роль бюджетів у розвитку фізичної культури і спорту, державній підтримці олімпійського руху. Склад видатків на фізичну культуру і спорт, особливості їхнього планування і фінансування.

Тема 12. Видатки бюджету на управління та оборону

Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. Військова доктрина країни та її вплив на рівень видатків на оборону. Склад і характеристика видатків на оборону, порядок їхнього планування та фінансування.

Система і структура органів управління в Україні та джерела їхнього фінансового забезпечення.

Видатки бюджетів на державне управління, їхній склад і характеристика.

Видатки на утримання органів законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Видатки на судові та правоохоронні органи. Видатки на утримання фінансових, фіскальних і митних органів.

Порядок планування та фінансування видатків бюджетів на управління

Тема 13. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Державний борг як наслідок існування державного кредиту.

Сутність державного кредиту. Систематизація державного кредиту згідно з критерієм ролі держави у кредитних відносинах. Держава як позичальник і гарант повернення кредиту.

Сутність державного боргу. Обсяг державного боргу. Класифікація державного боргу. Поточний і капітальний борг держави. Зовнішній і внутрішній державний борг. Державний прямий і державний гарантований борг. Короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий державний борг. Класифікація державного боргу за типами кредитора та боргового зобов'язання. Обслуговування державного боргу.

Функції Державного казначейства України щодо обслуговування державного боргу. Реструктуризація державного боргу.

Методи реструктуризації державного боргу.

Формування та обслуговування гарантованого державного боргу.

Надання гарантій уряду на умовах валютної самокупності.

Тема 14. Бюджетний контроль

Економічні основи та сутність бюджетного контролю. Мета бюджетного контролю. Функції бюджетного контролю. Об'єкти та суб'єкти бюджетного контролю. Основні принципи діяльності суб'єктів бюджетного контролю.

Форми та види бюджетного контролю. Класифікаційні ознаки ревізії (інспектування). Аудит та його види.

Компетенції суб'єктів бюджетного контролю в Україні. Суб'єкти бюджетного контролю та характеристика їх повноважень.

Відповідальність та заходи впливу за вчинені порушення бюджетного законодавства. Види відповідальності за порушення бюджетного законодавства. Бюджетні правопорушення в залежності від стадій бюджетного процесу.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ»

Тема 1. Суть фінансів, їх функції і роль

Фінанси як економічна категорія. Історичні аспекти становлення, функціонування та розвитку фінансів. Об'єктивні передумови існування фінансів. Характерні ознаки фінансів, їх суспільне призначення, двоїста сутність фінансів. Фінанси як суспільні, економічні, грошові, розподільчі, фондоутворюючі відносини.

Функції фінансів. Розподільча функція та механізм її дії в ринкових умовах. Первинний і вторинний фінансовий розподіл. Об'єкти і суб'єкти фінансового розподілу.

Контрольна функція фінансів. Суспільне призначення фінансового контролю як форми реалізації контрольної функції фінансів. Дискусійні питання щодо суті і функцій фінансів.

Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями в процесі вартісного розподілу. Фінанси і ціна. Фінанси і заробітна плата. Фінанси і кредит.

Фінансові ресурси, їх суть і призначення. Класифікація фінансових ресурсів. Роль і значення централізованих фондів у забезпеченні загальнодержавних потреб. Децентралізовані фінансові ресурси: суть, склад, роль у фінансуванні потреб розширеного відтворення. Фінансові резерви: види та методи формування. Механізм формування та використання фінансових ресурсів суспільства.

Тема 2. Фінансова система

Суть і поняття фінансової системи країни. Структура фінансової системи України. Принципи побудови фінансової системи.

Типологізація та структуризація фінансових систем за територіальною ознакою і типами економічних систем. Організаційна структура фінансової системи. Внутрішня побудова фінансової системи.

Сфери та ланки фінансових відносин: державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси. Фінансовий ринок як забезпечуюча ланка фінансової системи. Фінансові відносини на світовому ринку.

Тема 3. Фінансова політика та фінансовий механізм

Фінансова політика – складова частина економічної і соціальної політики. Ланки фінансової політики. Фінансова стратегія. Фінансова тактика. Фінансова політика України на сучасному етапі.

Суть фінансового механізму і його складові елементи. Фінансові методи. Фінансові важелі, стимули, санкції. Організаційна структура і правовий режим фінансового механізму. Взаємодія фінансового механізму з господарським механізмом і фінансовою політикою.

Управління фінансами. Об'єкти і суб'єкти управління. Функціональні ланки процесу управління фінансами. Стратегічне й оперативне управління. Функції Президента, законодавчих і виконавчих органів влади та управління в галузі загального керівництва фінансами. Повноваження Міністерства фінансів та його структур у сфері оперативного управління фінансами. Управління

фінансами на рівні міністерств, відомств, підприємств, домогосподарств. Автоматизовані системи управління фінансами.

Фінансове планування: суть, принципи, завдання. Етапи і методи фінансового планування. Система фінансових планів, їх характеристика. Зведений баланс фінансових ресурсів держави. Фінансове планування на загальнодержавному, галузевому та територіальному рівнях. Фінансові плани суб'єктів господарювання. Реформування фінансового планування в умовах розвитку ринкових відносин.

Фінансовий контроль. Суть, мета, завдання фінансового контролю. Принципи фінансового контролю. Класифікація фінансового контролю. Види, форми, методи фінансового контролю. Органи фінансового контролю та їх повноваження. Напрями підвищення дієвості фінансового контролю.

Тема 4. Фінанси суб'єктів господарювання

Суть, функції, основи організації фінансів підприємств. Форми фінансування підприємницької діяльності. Класифікація грошових нагромаджень підприємств. Фінанси комерційних підприємств. Комерційний розрахунок і самофінансування. Грошові нагромадження підприємств. Соціально-економічне значення прибутку і порядок його розподілу. Показники рентабельності. Фонди цільового фінансування, що формуються за рахунок прибутку.

Фінанси підприємств різних форм власності, організацій та підприємств, що здійснюють неприбуткову діяльність. Форми й методи фінансового забезпечення установ невиробничої сфери. Кошторисне фінансування бюджетних організацій. Нормування бюджетних асигнувань. Бюджетне фінансування установ освіти, науки, підготовки кадрів, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Позабюджетні кошти бюджетних установ, їх види та порядок використання.

Фінанси громадських організацій і благодійних фондів. Джерела фінансування громадських організацій.

Тема 5. Державні фінанси

Державні фінанси як елемент фінансової системи. Склад і структура державних фінансів. Грошові потоки на макроекономічному рівні. Ланки та рівні державних фінансів.

Фінансові ресурси держави. Склад і джерела формування державних доходів. Державні видатки: види, норми та напрями використання.

Державні фінанси у системі економічних важелів. Кейнсіанська теорія бюджетного регулювання економіки. Економічні доктрини «економіки попиту» та «економіки пропозиції», їх вплив на фінансові важелі регулювання соціально-економічних процесів.

Проблеми функціонування державних фінансів в економіках перехідного типу.

Тема 6. Бюджет і бюджетна система

Бюджет як економічна та юридична категорія. Об'єктивні передумови функціонування бюджету держави. Соціально-економічне значення бюджету. Бюджет як економічна категорія. Бюджет як централізований фонд. Бюджет як основний фінансовий план держави. Розподільча і контрольна функції

бюджету. Бюджетний механізм фінансового регулювання економіки. Доходи бюджету. Видатки бюджету. Бюджетна політика на сучасному етапі.

Структура і принципи побудови бюджетної системи. Поняття бюджетного устрою. Види бюджетів України. Зведений бюджет. Державний бюджет. Бюджети територіальних громад. Розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Бюджетні права органів державної влади і управління. Бюджетне регулювання. Поняття закріплених і регулюючих доходів. Дотації, субсидії, субвенції і їх роль в збалансуванні місцевих бюджетів. Бюджетні резерви.

Роль і призначення бюджетної класифікації. Бюджетна класифікація доходів, видатків бюджету, бюджетного фінансування, державного боргу.

Бюджетний процес. Поняття та основні елементи бюджетного процесу. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду, затвердження державного і місцевих бюджетів. Виконання бюджетів. Складання звітів про виконання державного і місцевих бюджетів та їх затвердження. Касове виконання дохідної й видаткової частин державного і місцевих бюджетів.

Тема 7. Доходи і видатки Державного бюджету

Економічна суть доходів державного бюджету України. Форми і методи мобілізації грошових коштів до бюджету. Класифікація доходів бюджету. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Трансферти.

Соціально-економічна суть видатків бюджету. Напрями використання бюджетних коштів. Видатки державного бюджету на розвиток економіки і науки. Склад і структура бюджетних асигнувань на соціально-культурні заходи і соціальний захист населення. Фінансування потреб національної оборони і державного управління.

Бюджетний дефіцит. Поняття і причини виникнення. Джерела фінансування дефіциту бюджету.

Тема 8. Податки і податкова система

Передумови виникнення і розвитку податків. Економічна сутність податків та їх призначення. Елементи податку. Об'єкти оподаткування. Суб'єкт, платник, носій податку. Джерела сплати податків. Податкова ставка. Податкові пільги.

Класифікація податків. Види податків. Прямі податки. Непрямі податки.

Податкова система: суть, структура, основи побудови. Принципи і методи оподаткування. Податкова політика України на сучасному етапі.

Податок на додану вартість (ПДВ). Соціально-економічна суть ПДВ. Платники, об'єкт, база нарахування податку. Пільги й ставки ПДВ. Порядок обчислення ПДВ до сплати в бюджет.

Механізм справляння акцизного податку.

Платники, об'єкти оподаткування податку на прибуток підприємств. Пільги та ставки податку. Порядок сплати до бюджету.

Основи прибуткового оподаткування населення. Категорії платників податку. Сукупний оподатковуваний дохід як об'єкт оподаткування.

Пільги з податку на доходи з фізичних осіб. Особливості оподаткування доходів громадян. Декларація про доходи громадян. Оподаткування доходів громадян від підприємницької діяльності (єдиний податок).

Платежі за ресурси. Майнове оподаткування.

Місцеві податки і збори.

Інші податкові платежі до бюджету.

Тема 9. Місцеві фінанси

Суть і склад місцевих фінансів. Роль місцевих фінансів у реалізації соціально-економічної політики адміністративно-територіальних формувань.

Фінансові ресурси місцевого самоврядування. Місцеві бюджети. Доходи і видатки місцевих бюджетів. Загальнодержавні податки і збори, закріплені за місцевими бюджетами. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Види неподаткових надходжень до місцевих бюджетів.

Склад і структура місцевих бюджетів. Видатки бюджетів територіальних громад на потреби місцевого самоврядування. Джерела надходжень та основні напрями використання. Фінансові ресурси інших органів місцевого самоврядування.

Децентралізація місцевих бюджетів.

Тема 10. Державні цільові фонди

Цільові державні фонди як складова частина спеціального фонду державного бюджету. Необхідність існування цільових фондів. Види цільових державних фондів.

Пенсійний фонд України: призначення, джерела формування, напрями використання. Порядок нарахування і сплати обов'язкових страхових внесків (єдиного соціального внеску).

Фонд соціального страхування на випадок тимчасової втрати працездатності: призначення, джерела формування, шляхи використання.

Призначення, джерела формування, напрями використання фонду соціального страхування на випадок безробіття.

Фонд загальнообов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань: призначення, порядок формування та використання.

Тема 11. Державний кредит і державний борг

Економічна суть державного кредиту. Роль державного кредиту у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави й фінансуванні дефіциту бюджету. Взаємозв'язок і відмінності між державним і банківським кредитом.

Види і форми державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит. Державні позики. Державні грошово-речові лотереї. Використання ощадних вкладів для кредитування потреб держави. Державний позиковий фонд.

Класифікація державних позик. Правове оформлення державних позик. Види державних цінних паперів, порядок їх емісії та погашення. Способи коригування державної позикової політики.

Державний борг. Капітальний і поточний державний борг. Причини виникнення і наслідки зростання державного боргу. Джерела погашення державного боргу. Управління державним боргом.

Тема 12. Страхування і страховий ринок

Економічна необхідність, суть і роль страхування. Фінансові відносини у сфері страхування. Форми і методи страхового захисту. Система страхових фондів. Класифікація страхування за об'єктами і ознакою ризику. Обов'язкове й добровільне страхування, принципи їх реалізації.

Страховий ринок. Поняття страхового ринку та його організаційна структура. Учасники страхового ринку. Організаційні форми функціонування страхових компаній.

Формування й розвиток страхового ринку в Україні. Державний нагляд за страховою діяльністю. Ліцензування страхової діяльності.

Тема 13. Фінансовий ринок

Суть фінансового ринку, його роль у мобілізації та перерозподілі фінансових ресурсів. Класифікація фінансових ринків. Ринок позичкових капіталів. Ринок цінних паперів. Первинний і вторинний фінансові ринки.

Механізм функціонування фінансового ринку.

Види цінних паперів та їх характеристика. Пайові цінні папери. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Приватизаційні цінні папери.

Правове регулювання фінансового ринку. Порядок реєстрації та обігу цінних паперів. Діяльність із випуску та організації обігу цінних паперів. Учасники ринку цінних паперів. Емітенти, інвестори та фінансові посередники.

Фондова біржа. Організація роботи фондової біржі. Порядок допуску цінних паперів до обігу на фондових біржах. Біржові операції та порядок розрахунків при їх здійсненні.

Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

Тема 14. Міжнародні фінанси

Сутність, призначення та структура міжнародних фінансів. Поняття фінансового механізму зовнішньоекономічних відносин. Суб'єкти й види зовнішньоекономічної діяльності. Правові норми регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Міжнародні фінансові операції та їх класифікація. Організація валютно-фінансових відносин.

Валютне регулювання. Валютні обмеження. Використання валютних надходжень. Валютний курс і валютний паритет. Форми і види валютних курсів. Методика встановлення валютного курсу в Україні. Конвертованість валют.

Види і форми міжнародних розрахунково-кредитних відносин. Фінансова діяльність міжнародних організацій. Міжнародні фінансові інститути, їх завдання і сфери діяльності.

Світовий фінансовий ринок. Валютні ринки. Поняття і види валютних ринків. Правове регулювання діяльності міжбанківської валютної біржі. Організація і порядок роботи біржового валютного ринку. Розвиток валютного ринку в Україні.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ»

Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування

Природа і еволюція страхування. Сутність страхування, значення страхового захисту. Зміст страхування як економічної категорії.

Принципи функціонування страхової системи: вільний вибір страхувальником страховика, страховиком – виду страхування; страховий ризик; страховий інтерес; максимальна сумлінність; відшкодування в межах реально завданих збитків; франшиза; суброгація; контрибуція; співстрахування і перестрахування; диверсифікація.

Функції страхування: ризикова, створення і використання страхових резервів, формування страхових резервів, заощадження коштів, превентивна, інвестиційна. Роль страхування в економічній системі суспільства. Страховий фонд та його форми. Страховики і страхувальники. Головні напрями прояву позитивного впливу страхування в ринковій економіці. Закон України «Про страхування»

Тема 2. Класифікація страхування

Класифікація страхування за об'єктами та видами небезпек. Найістотніші класифікаційні ознаки. Історичні ознаки. Економічні: сфера діяльності, спеціалізація; об'єкти страхування; рід небезпек; статус страхувальника; статус страховика. Юридичні: за вимогами міжнародних угод і внутрішнього законодавства; за формою проведення.

Галузі, підгалузі та види старування. Форми страхування: добровільне, обов'язкове. Їх принципи. Системи страхування: страхування за дійсною вартістю майна, страхування за системою пропорційної відповідальності, страхування за системою першого ризику, страхування за системою «дробової частини», страхування за відновною вартістю.

Франшиза умовна. Франшиза безумовна. Розвиток форм і видів страхування в умовах ринкової економіки.

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання

Природа ризику. Класифікація ризиків. Роль ризику в страхуванні. Ризикові обставини. Страхові і нестрахові ризики. Вірогідність ризику. Загальна оцінка: частота настання події у певному місці та часі; величина збитків, тобто величина від'ємного відхилення фактичного результату від очікуваного. Типи ймовірностей: математична(апостеріорна), статистична (апостеріорна), експертна (естиматична).

Страховий випадок. Актуарні розрахунки. Тарифна ставка: структура та методи розрахунку. Визначення тарифів за новими видами страхування.

Суть та види страхових премій: за своїм призначенням, за характером ризиків, за формою сплати страхових внесків, за часом сплати страхових премій, залежно від того, як страхові платежі відображаються в балансі страховика; за величиною; залежно від способу нарахування. Відповідальність страховика.

Тема 4. Страховий ринок

Страховання як форма економічних відносин. Необхідність та соціально-економічна природа страхового ринку. Структура страхового ринку: інституціональна, територіальна, галузева та організаційна. Класифікація суб'єктів і об'єктів страхового ринку та його сегментація. Формування страхового ринку – стратегічний фактор капіталоутворення.

Внутрішня система та зовнішнє середовище страхового ринку. Внутрішня структура: страхові продукти, система організації продажів страхових полісів та формування попиту на страхові продукти, гнучка система тарифів, власна інфраструктура страховика, матеріальні, фінансові, людські ресурси, ліквідність страхового фонду.

Зовнішнє середовище: ринковий попит, конкуренція, ноу-хау страхових послуг, інфраструктура страхового ринку, чисельність населення, його вікова та статева структура, сезонні міграції, купівельна спроможність населення. Антимонопольні заходи держави та створення конкурентного середовища на страховому ринку.

Тема 5. Страхова організація

Умови та порядок створення страховика. Загальні умови функціонування страхових компаній. Спеціалізація страховика. Правове оформлення відносин страхових партнерів. Форми організації страхової діяльності.

Договір страхування. Правила страхування. Укладання договору відповідно до правил страхування. Початок дії договору страхування. Права та обов'язки сторін в договорі страхування (страховика та страхувальника). Валюта страхування. Зміна страхувальника – громадянина в договорі.

Наслідки втрати страхувальником прав юридичної особи, дієздатності. Порядок і умови виплати страхових сум і страхового відшкодування. Відмова у виплаті страхових сум (страхового відшкодування).

Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності

Державний нагляд за страховою діяльністю. Функції органу державного нагляду за страховою діяльністю: ведення єдиного державного реєстру страховиків, видача ліцензій на здійснення страхової діяльності, контроль за платоспроможністю страховиків щодо виконання ними страхових обов'язків перед страхувальниками, встановлення правил формування, розміщення та обліку страхових резервів, розробка нормативних і методичних документів з питань страхової діяльності, узагальнення практики страхової діяльності, участь у здійсненні заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації кадрів для страхової діяльності.

Тема 7. Особисте страхування

Галузь особистого страхування в класифікації страхування. Склад особистого страхування: страхування життя, страхування від нещасних випадків,

страхування додаткової пенсії, добровільне медичне страхування, страхування від нещасних випадків на транспорті.

Змішане страхування життя: страхуванні дітей, страхування до вступу в шлюб та страхування від нещасних випадків: індивідуальне страхування, страхування школярів, страхування робітників та службовців за рахунок засобів підприємства, обов'язкове страхування пасажирів повітряного, водного, залізничного та автомобільного транспорту.

Обчислення тарифів страхування життя й вплив на обсяг виплати страхових сум окремих факторів. Страхові виплати у зв'язку з дожиттям до певної події. Страхова відповідальність після настання нещасних випадків.

Тема 8. Майнове страхування

Об'єкти та умови обов'язкового і добровільного страхування майна громадян. Різновиди обов'язкового страхування майна: страхування авіаційних суден та обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень в сільськогосподарських підприємствах.

Причини, коли страхуються можливі збитки при добровільному страхуванні майна підприємств: стихійне лихо, вибух парових котлів, газосховищ, газопроводів, машин та інших аналогічних об'єктів, пошкодження застрахованого майна в результаті аварії водопроводу, каналізаційної та опалювальної системи, систем гасіння пожеж, крадіжка зі зломом та грабунку, биття скла, дзеркал, вітрин та інших причин за домовленістю сторін.

Визначення страхової суми, платежів і обсягів страхового відшкодування. Оцінка збитку після настання страхового випадку. Страхове забезпечення майна, що знаходиться в особистій власності. Страховий захист майна підприємств і організацій. Сільськогосподарське страхування та його специфіка.

Тема 9. Страхування відповідальності

Об'єкти страхування відповідальності. Структура страхування відповідальності: страхування відповідальності власників транспортних засобів, страхування професійної відповідальності, страхування відповідальності підприємця, страхування відповідальності інвестора, страхування кредитів, страхування депозитів тощо.

Права й обов'язки партнерів у страхуванні цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Суб'єкти обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів: страховики (страхові компанії), моторне (транспортне) страхове бюро, страхувальники (власники транспортних засобів), юридичні та фізичні особи, яким заподіяна шкода транспортним засобом внаслідок дорожньо–транспортної пригоди.

Припинення дії договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Страхування професійної відповідальності. Страхування кредитних ризиків.

Тема 10. Перестраховання і співстрахування

Перестраховання в системі управління страховим бізнесом. Функції перестраховання: вторинний перерозподіл ризику, перестраховання дає змогу брати на страхування дуже дорогі та унікальні ризики, сприяє запровадженню та поширенню нових видів страхування, створює умови для формування однорідного збалансованого портфеля, який необхідний страховику для надійного контролю своєї середньо- та довгострокової політики. Договори перестраховання.

Цедент та цесіонарій. Види договорів за способом взаємозобов'язань цедента та цесіонарія: факультативні, облігаторні, факультативно-облігаторні. Пропорційні перестраховальні операції. Договори при пропорційному страхуванні: квотні, ексцедентні, квотно-ексцедентні.

Непропорційне перестраховання. Формування перестраховального ринку в Україні. Співстраховання, механізм його проведення. Ознаки співстраховання: перестраховальні пули (пули страхування та пули перестраховання). Завдання, які вирішуються шляхом створення пулу.

Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика.

Фінансовий оборот страхової компанії. Доходи та витрати страховика. Доходи від страхової діяльності: зароблені страхові платежі за договорами страхування та перестраховання, комісійні винагороди за перестраховання, частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками, повернуті суми із централізованих страхових резервів, повернуті суми технічних резервів. Доходи від інвестиційної діяльності та розміщення тимчасово вільних коштів. доходи від інших операцій.

Структура витрат страховика, які утворюють собівартість страхових послуг: витрати на виплату страхових сум та страхових відшкодувань, відрахування в централізовані страхові резервні фонди, відрахування в технічні резерви, витрати на проведення страхування, інші витрати.

Прибуток страховика. Страхові операції та їх фінансова результативність. Управління грошовими потоками страховика.

Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії

Менеджмент фінансових результатів страхової діяльності. Орієнтація на фінансову стабільність страхових операцій.

Планування в страховій компанії. Оцінка фінансових результатів діяльності страховика. Загальний показник результативності діяльності страховика: валовий дохід. Складові валового доходу: прибуток від страхових операцій (прибуток у тарифах, економія витрат на ведення справи, економія на управлінських витратах), прибуток від діяльності із страхування життя, прибуток від інвестування та розміщення тимчасово вільних коштів. Показник рівня доходності (рентабельність).

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»

Тема 1. Теоретичні основи функціонування банківської системи

Первісні банківські послуги, первісні банківські операції, первісні банки. Етапи розвитку банківництва: послуги обміну та збереження грошей, кредитні й валютні операції, розрахункові та депозитарні послуги, депозитні та кредитні операції, посередницькі, емісійні послуги, трастові та фондові операції, подальший розвиток всіх видів послуг, операцій, поява банківських продуктів.

Банківська система: інституційний та інституційно-економічний підхід. Функції банківської системи. Централізована та ринкова банківські системи. Етапи розвитку центральних банків. Типи центральних банків: тип епохи золотого стандарту і економічного лібералізму, акомодативний (кейнсіанський) тип, монетаристський тип, статичний тип, сучасний тип.

Зародження та становлення банківської системи України. Взаємозв'язок банківської системи з іншими складовими: грошовою та кредитною системою, фінансовою та бюджетною системою, фінансовим та інвестиційним ринком, ринком цінних паперів тощо.

Вимоги до діяльності банківської системи: достатня кількість кредитних установ, відсутність зайвих елементів, функціонування НБУ, діяльність банків другого рівня.

Тема 2. Структура та інфраструктура банківської системи України

Структура банківської системи. Рівні банківської системи. НБУ, Територіальні управління НБУ. Банки другого рівня, філії іноземних банків, державні банки, банківські об'єднання, філії вітчизняних банків, універсальні, спеціалізовані банківські установи. Функції та повноваження основних структурних елементів банківської системи.

Інфраструктура банківської системи ринкового типу: організації, що захищають найуразливіших учасників ринку банківських послуг; організації, що допомагають учасникам ринку в пошуку необхідного продукту та послуги на кращих для них умовах; організації, що знижують ризики і оптимізують діяльність банків; структури, що здійснюють інформаційне забезпечення учасників ринку; дочірні структури (компанії) банків та фінансові супермаркети. Функції банківської інфраструктури.

Типи банківських об'єднань. Банківська корпорація та банківська група: сутність, функції, мета створення. Фінансова холдингова компанія: сутність, функції, мета створення. Горизонтальні і вертикальні зв'язки між елементами банківської системи України. Основні напрями державного регулювання розвитку інфраструктури.

Тема 3. Національний банк України: правові основи функціонування, завдання, функції та організаційна структура

Виникнення центральних емісійних банків та загальна їх характеристика. Правові основи діяльності Національного банку України. Створення

Національного банку України і його статус. Визначення організаційно-правової форми НБУ, визначення мети діяльності, закріплення незалежності центрального банку, окреслення взаємозв'язку центрального банку з центральними органами влади, забезпечення стабільності діяльності центрального банку.

Організаційні основи діяльності НБУ. Лінійна, штабна та змішана типи організаційної структури. Основні та додаткові функції: регулююча, контролююча, обслуговуюча, управління грошовим оборотом, попитом та пропозицією кредитів, аналітичні дослідження, статистичні бази даних, виготовлення банкнот.

Моделі взаємозв'язку між центральними банками та гілками влади. Структура органів управління НБУ. Центральний апарат НБУ. Філії (територіальні управління) НБУ. Розрахункові палати. Банкнотно-монетний двір. Фабрика банкнотного паперу. Державна скарбниця України. Центральне сховище. Спеціалізовані підприємства. Банківські навчальні заклади. Інші структурні одиниці і підрозділи, необхідні для забезпечення діяльності Національного банку.

Тема 4. Банки другого рівня як невід'ємна складова банківської системи України

Сутність та класифікація банківських установ: за формою власності, за походженням капіталу, за територіальною ознакою, за розміром активів, за типами операцій. Функції банків другого рівня.

Сутність банківської діяльності та принципи здійснення банківських операцій. Робота в межах наявних ресурсів. Економічна самостійність (прибутковість). Договірний характер відносин. Регулювання економічними методами. Особливості створення та діяльності міжбанківських об'єднань. Банківський консорціум, банківський картель, банківський концерн, банківський трест.

Елементи структури банківської установи. Загальні збори акціонерів (учасників), Рада банку, Правління банку (рада директорів), служба внутрішнього контролю, кредитний комітет, ревізійна комісія, тарифний комітет, комітет з управління активами та пасивами.

Основні інструменти банківської діяльності: вклади та інструменти розміщення капіталу, інструменти обігу, боргові та гарантійні інструменти. Банківський капітал, фахівці банку із профільними знаннями банківської справи та управління банком, банківська діяльність, виробничі потужності, зовнішня та внутрішня інформація.

Типова організаційно-управлінська структура банку. Управління (департаменти) банку: планування та розвитку банківських операцій, депозитних та кредитних операцій, посередницьких та інших операцій, організації міжнародних банківських операцій, обліково-операційне відділення.

Тема 5. Статус та основні напрямки діяльності центральних банків

Повноваження та компетенції центральних банків щодо операцій за різними напрямками діяльності: з управління готівковим грошовим обігом, з валютними цінностями, з організації розрахунків та бухгалтерського обліку, з банківського регулювання та банківського нагляду, з організації грошово-кредитної та фінансової статистики, статистики платіжного балансу, міжнародної інвестиційної позиції, зовнішнього боргу, банківської статистичної інформації.

Активні операції центральних банків. Операції з цінними паперами на відкритому ринку. Операції з міжнародними ліквідними резервами. Операції з іноземною валютою та валютними резервами на валютному ринку. Операції з банківськими металами та іншими цінностями. Операції з кредитування.

Пасивні операції центральних банків. Емісія базових грошей. Емісія готівкових коштів в оборот. Збереження резервів комерційних банків. Емісія та розміщення власних боргових зобов'язань. Розміщення іноземних депозитів, депозитів іноземних урядів. Одержання кредитів від міжнародних валютно-фінансових та кредитних організацій.

Фінанси Національного банку України. Витрати НБУ: процентні, комісійні, адміністративні, експлуатаційні, амортизаційні. Доходи НБУ: процентні, комісійні, інші операційні доходи, інші доходи, позареалізаційні доходи.

Основні послуги НБУ. Операції обов'язкового резервування. Операції рефінансування. Валютні операції.

Тема 6. Емісія грошей та регулювання готівкового грошового обороту

Механізм емісійно-касового регулювання грошової маси. Виготовлення та зберігання банкнот і монет, створення резервних фондів банкнот і монет, встановлення номіналів, систем захисту, платіжних ознак та дизайну грошових знаків, встановлення порядку заміни пошкоджених банкнот і монет, встановлення правил випуску в обіг, зберігання, перевезення, вилучення та інкасації готівки, визначення порядку ведення касових операцій для банків, інших фінансових установ, підприємств і організацій, визначення вимог стосовно технічного стану і організації охорони приміщень банківських установ.

Організація процесу виробництва банкнот і монет у системі НБУ. Флуоресцентний друк, видимі захисні волокна, водяний знак, знак для сліпих, кодоване латентне зображення, антисканерна сітка, захисна стрічка, райдужний друк, суміщений малюнок, рельєфні елементи, мікротекст, невидимі захисні волокна, прихований номінал, магнітний номер, флуоресцентний номер. Організація касової роботи в установах НБУ.

Ознаки платіжності грошових білетів та розмінних монет Національного банку України. Справжні монети, платіжні банкноти (монети), придатні до обігу банкноти (монети), непридатні до обігу банкноти (монети), неплатіжні банкноти (монети), підроблені банкноти (монети). Порядок емісії готівки установами НБУ

Безготівкова емісія НБУ. Канали первинної емісії національної валюти у

безготівковій формі: валютний (купівля валюти на міжбанківському ринку); кредитний (рефінансування банків); фондовий (здійснення операцій з купівлі-продажу державних цінних паперів на вторинному ринку).

Тема 7. Грошово-кредитна політика та її інструменти

Поняття інструментів грошово-кредитної політики, їх класифікація. За об'єктом впливу, за формою впливу, за параметрами, за термінами впливу. Регулювання норм обов'язкових резервів, рефінансування банків, управління золотовалютними резервами, операції з цінними паперами, регулювання імпорту-експорту, емісія власних боргових зобов'язань.

Регулювання офіційної облікової ставки. Процентна політика НБУ. Ставка за кредитами овернайт, ставка рефінансування, ставка за депозитами овернайт, індикативні розміри відсоткових ставок. Операції на відкритому ринку. Операції з державними цінними паперами. Операції з депозитним сертифікатом НБУ. Інструменти адміністративного характеру. Кредитні стелі, прямі ліміти, обмеження темпів банківського кредитування, селективна кредитна політика.

Порядок визначення та формування обов'язкових резервів для банків України. Строк залучення коштів, вид зобов'язань у розрізі валют. Рішення НБУ щодо звітного періоду резервування, нормативів обов'язкового резервування, складу зобов'язань банку, обсягу обов'язкових резервів, порядок формування та зберігання коштів обов'язкового резервування.

Тема 8. Організація та регулювання платіжної системи

Платіжна система. Платіжні доручення. Кліринг, розрахунки. Виконання платежів: розрахунки на валовій основі, розрахунки на чистій основі. Значення організації центральним банком платіжно-розрахункових відносин. Моделі платіжних систем.

Правове регулювання платіжної системи та переказу коштів в Україні. Внутрішньобанківська платіжна система. Національна система масових електронних платежів. Спеціальні платіжні засоби НСМЕР: платіжні картки; мобільні платіжні інструменти. Платіжна організація, члени платіжної системи, учасники платіжної системи.

Організація функціонування системи електронних платежів НБУ. Відкриття кореспондентського рахунку банку. Технічний рахунок у ЦОСЕП. Початкові платежі від банку. Міжбанківський електронний розрахунковий документ.

Регулювання участі банків України у міжнародних платіжних системах. Суб'єкти міжнародних платіжних систем. Документи для реєстрації у міжнародній платіжній системі. Регулювання діяльності внутрішньодержавних небанківських платіжних систем

Тема 9. Валютна політика, валютне регулювання та контроль

Сутність і значення валютної політики. Регулювання валютного курсу. Управління офіційними валютними резервами. Міжнародне валютне співробітництво, участь у міжнародних валютних організаціях.

Валютне регулювання і валютний контроль НБУ. Повноваження НБУ у сфері валютного регулювання. Порядок і терміни видачі ліцензії, відмова у видачі ліцензії. Торгівля іноземною валютою на території України. Органи валютного регулювання.

Валютне курсоутворення. Фіксація визначеного рівня курсу. Результативність операцій на внутрішньому валютному ринку. Встановлення кошика валют. Статистика платіжного балансу. Прогнозування та аналіз платіжного балансу.

Офіційні валютні резерви і методи управління ними. Іноземна валюта, резервна позиція в МВФ, спеціальні права запозичення (СПЗ), золотий запас. Рівень офіційних валютних резервів. Фактори визначення рівня офіційних валютних резервів. Забезпечення покриття дефіциту платіжного балансу країни; вплив на обмінний курс національної валюти через девізну політику; вплив на динаміку обсягів грошової маси всередині країни. Показники достатності офіційних золотовалютних резервів. Конверсійні валютні угоди на валютному ринку на умовах поставки валюти «тод» (сьогодні), «том» (наступного дня) і «спот» (на другий день). Прості форвардні угоди, операції «своп». Придбання, продаж, обмін державних цінних паперів. Придбання, продаж, обмін боргових зобов'язань (векселів, депозитних сертифікатів та ін.), боржниками або гарантами за якими виступають міжнародні фінансові організації або банки-нерезиденти. Отримання кредиту під заставу державних цінних паперів інших країн або боргових зобов'язань зарубіжних банків. Розміщення депозитів у банках-нерезидентах. Угоди з похідними фінансовими інструментами.

Тема 10. Банківський нагляд та контроль

Створення та розвиток системи банківського нагляду. Моделі наглядових систем: секторна, двох вершин, єдиний орган нагляду. Національні та наднаціональні моделі наглядових систем. Директиви Базельського комітету. Базельські угоди про капітал (Базель I та Базель II).

Необхідність і завдання банківського регулювання та нагляду в Україні. Основні завдання банківського регулювання. Повноваження НБУ з питань фінансового моніторингу діяльності банків. Принципи ефективного банківського нагляду.

Система банківського регулювання та нагляду НБУ. Адміністративні методи банківського регулювання: реєстрація банків і ліцензування діяльності, встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків, визначення санкцій, надання рекомендацій, організація нагляду за діяльністю. Індикативні методи банківського регулювання: встановлення обов'язкових економічних нормативів, визначення відсоткової політики, рефінансування банків, валютні інтервенції.

Тема 11. Створення та організація діяльності банків другого рівня

Реєстрація вітчизняних банків та філій іноземних банків на території

України. Нормативно-правове забезпечення діяльності банків другого рівня. Основні принципи державної реєстрації. Етапи процедури реєстрації банку. Перелік документів, який надається в НБУ для реєстрації вітчизняного банку. Істотна участь. Структурні підрозділи і відділення, що може відкривати банк, та їх правовий статус. Дочірні банки (юридичні особи). Філії банку. Безбалансові відділення. Представництва банку. Відокремлені структурні підрозділи (не юридичні особи). Обмінні пункти. Відокремлені структурні одиниці (не юридичні особи). Перелік документів, які надаються іноземним банком для акредитації філії в Україні.

Процедура ліцензування банківської діяльності. Перелік документів, які подаються в НБУ разом із заявою про видачу банківської ліцензії. Генеральна ліцензія на здійснення валютних операцій. Інститути спільного інвестування.

Нормативно-правові основи операційної діяльності банку. Операційна діяльність банку. Законодавчо регламентовані елементи операційної діяльності банку. Операційні процедури щодо кожної операції. Відповідальні за організацію операційної діяльності та їх обов'язки і повноваження. Внутрішній контроль за операційною діяльністю. Вимоги щодо організації роботи з ведення рахунків. Вимоги до захисту, зберігання та використання інформації. Етапи проведення операції, впровадження банківських продуктів. Документування операцій, формування та зберігання документів, документообіг. Вимоги до інформаційного забезпечення операційної діяльності банку.

Банківські операції, банківські послуги, банківський продукти. Операції з розміщення наявних ресурсів, комісійно-посередницькі операції, пасивні операції, активні операції, позабалансові операції. Ідентифікація операції. Тип та зміст операції, первинні документи. Відповідальні виконавці. Письмово укладений договір. Традиційні і нетрадиційні банківські послуги.

Тема 12. Банківські операції

Суть ресурсів банку та їх структура. Фінансові ресурси банку. Банківський капітал: акціонерний, пайовий; приватний, кооперативний, державний; власний, залучений, позиковий; вітчизняний, іноземний; регулятивний, основний, додатковий; з внутрішніх джерел, із зовнішніх джерел; постійний, тимчасовий (стабільний та нестабільний); прямого прогнозування, опосередкованого прогнозування. Первинний та вторинний характер акумулювання банківських ресурсів. Фактори впливу на ефективність використання фінансових ресурсів банку.

Регулятивний капітал банку: призначення, джерела формування, функції. Основний капітал (статутний капітал, розкриті резерви - загальний фонд для покриття ризиків, інші фонди банку). Додатковий капітал банку (нерозкриті резерви, резерви переоцінки, гібридні капітальні інструменти, субординований борг). Функції капіталу банку. Балансова вартість капіталу. Ринкова вартість капіталу. Ринкова капіталізація.

Залучені та запозичені кошти як невід'ємна складова ресурсної бази банків. Зобов'язання банку. Запозичений капітал. Переваги і недоліки інструментів

формування залученого і запозиченого (позикового) капіталу банку. Види депозитів. Фактори визначення депозитної ставки. Фіксована та плаваюча відсоткова ставка. Недепозитні залучені кошти. Міжбанківський кредитний ринок.

Активи банку та активні операції: призначення, відмінності. Класифікація видів активів банку за напрямком вкладення, рівнем ліквідності, прибутковості та ризиковості. Показники доходності, ризикованості та ліквідності активів банку. Активні операції банку. Операції з грошовими коштами. Кредитні операції. Обліково-кредитні операції. Фондові та інвестиційні операції. Майнові операції. Трестові (довірчі) операції банків. Агентські операції.

Кредитні операції: ознаки, особливості, види. Активні та пасивні кредитні операції. Форми здійснення кредитних операцій. Кредитний договір. Суб'єкт та об'єкт кредитних відносин. Принципи та вимоги до кредитних операцій. Класифікація видів кредитів за різними критеріями.

Тема 13. Банківське обслуговування зовнішньоекономічної діяльності

Правові та теоретичні засади зовнішньоекономічної діяльності банків в Україні. Банкінг. Принципи зовнішньоекономічної діяльності. Види банківської зовнішньоекономічної діяльності. Форми міжнародних розрахунків: банківський переказ, розрахунки по відкритому рахунку, інкасо (чисте інкасо, документарне інкасо), акредитив (відкличний, безвідкличний). Зовнішньоекономічний договір. Валюта ціни, валюта платежу. Котирування валюти. Кореспондентські міжбанківські відносини.

Форми фінансування банками експортно-імпортних угод: кредитування, фінансування для передання права вимоги. Методи фінансування банками експортно-імпортних угод: пряме кредитування, кредитні лінії – короткострокові кредити, компенсаційні угоди – довгострокові угоди, факторинг, форфейтинг.

Специфіка операцій банків в іноземній валюті. Валютні відносини. Іноземна валюта. Девіз. Міжбанківський валютний ринок України. Міжнародний валютний ринок. Операції на валютному ринку. Уповноважені банки. Резиденти, нерезиденти. Валютний курс. Валютний паритет. Кореспондентські відносини. Кореспондентський рахунок. Валютні операції банків: валютні операції, пов'язані з рухом капіталу; поточні торговельні операції; поточні неторговельні операції.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ І ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ВСТУПНИКІВ

- 1 Тестування триває 1 годину (60 хвилин).
- 2 Білет письмового тестування з фахових дисциплін складається з 50 закритих тестових завдань. Вступнику потрібно обрати лише одну правильну (найбільш повну) відповідь.
- 3 Якщо відповідь на тест надана правильно, то виставляється максимальний бал (4 бали).
- 4 Якщо відповідь на тестові завдання є неправильною, то виставляється 0 балів.
- 5 Максимальна сума балів, яку може набрати абітурієнт, складає 200.
- 6 Мінімальна сума балів з випробування дорівнює 100.
- 7 Факт ознайомлення вступника з правилами проведення тестування та інструкцією засвідчується його особистим підписом на обкладинці бланку тестових завдань. Будь-які позначки на бланку тестових завдань, які можуть дешифрувати роботу вступникові робити суворо заборонено.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДИСЦИПЛІНА «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

Основна література

1. Венгер В., Коваленко Д. *Фінанси, гроші та кредит. Теорія та практика*. 2019. 578 с.
2. Вовчак О. Д. *Гроші та кредит: навч. посібник К.* : Центр учбової літератури. 2019. 360 с.
3. *Гроші та кредит. Практикум: навч. посіб.* / уклад.: Ю. О. Єрешко, М. М. Дученко, І. М. Крейдич. К.: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 52 с.
4. *Гроші та кредит: підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка*. Тернопіль. ТНЕУ. 2018. 892 с.
5. Коваленко Д. І. *Гроші та кредит: теорія і практика: навч. посібник*. К.: Центр учбової літератури. 2019. 352 с.
6. Про Національний банк України. Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
7. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні. Закон України від 05.04.2001 р. №2346-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб. Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
9. Щетинін А.І. *Гроші і кредит*. К.: ЦУЛ. 2019. 438 с.

Додаткова література

10. Батракова Т. І. Електронні гроші в платіжній системі України. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2018. №4. С. 104-109.
11. Кіссе А. І. *Гроші і фінансова поведінка як світосприйняття. Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія*. 2019. Вип. 1. С. 44-50.
12. Міщенко В.І., Льон І.М. Роль монетарного регулювання у стимулюванні економічного розвитку. *Фінанси України*. 2017. № 4. С. 75 – 93.
13. Міщенко В.І., Науменкова С.В., Льон І.М. Світові тенденції монетизації економіки. *Фінанси України*. 2017. № 9. С. 53–74.
14. Никифорчук В. Д. Електронні гроші у сфері фінансово-банківських злочинів: проблематика та визначення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 158-171.
15. Рязанова Н. С. *Фінанси як вихідна детермінанта процесу реалізації енерго-інформаційної сутності вартості*. *Фінанси України*. 2020. № 4. С. 52-63.
16. Шишкіна Є. Приватні паперові гроші в українських містах доби революції 1917–1921 рр.: джерелознавча критика за зовнішніми ознаками. *Місто: історія, культура, суспільство*. 2019. № 1. С. 53-64

Інтернет-ресурси

17. Асоціація українських банків. URL: <https://aub.org.ua/>
18. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>
19. Український кредитно-банківський союз. URL: <https://ukbs.org.ua/>
20. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ДИСЦИПЛІНА «БЮДЖЕТНА СИСТЕМА»

Основна література

1. Бюджетна система: підручник / І. В. Алексеєв, Н. Б. Ярошевич, І. Ю. Кондрат, М. В. Ливдар. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019
2. *Бюджетна система: тенденції розвитку* / [В.М. Мазярчук та ін.]; під ред. В.М. Мазярчука. Київ: «ФОРМ ЛОПАТИНА О.О.», 2019. 384 с.
3. *Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
4. Дема Д. І., Шубенко І. А., Фещенко Н. М. Бюджетна система: підручник. За заг. ред. Д. І. Деми. Житомир: Житомирський національний агроекологічний університет, 2019. 396 с.
5. *Замкова Н.Л., Гнидюк І.В., Романовська Ю.А. Державні фінанси: Навчальний посібник. Вінниця: Видавничий редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2015. 468 с. Навчальний посібник*
6. *Замкова Н.Л., Гнидюк І.В., Романовська Ю.А. та ін. Місцеві фінанси: навчальний посібник; за ред. Н.Л. Замкової. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2016. 412 с.*
7. Слободянюк Н.О. Бюджетна система [Текст]: конспект лекцій / Н.О. Слободянюк // ДонНУЕТ. Кривий Ріг, 2016. 312 с.
8. *Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». К., 2017. 184 с*

Додаткова література

9. *Боголіб Т. М. Бюджетна система України: нова реальність та глобальні виклики. Економічний часопис-XXI. 2016. № 1–2. С. 41–43.*
10. *Замкова Н., Гнидюк І. Фінансова політика субнаціонального рівня. Вісник КНТЕУ. 2020. №3. С. 66-78. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/03/06.pdf>*
11. *Клименко К.В. Напрями реформування фінансової системи України в контексті антикризового регулювання. Фінанси України. 2015. №7. С.75-85.*
12. *Павелко А. В., Чугунов І. Я. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2015. № 2. С. 64–73.*
13. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 №1602 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>
14. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 №1621 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>.

15. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.97 р. № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Сідельникова Л.П. *Ефективність податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави. Фінанси України. 2015. №9. С. 45-60*

17. Слободянюк Н.О. Реформування системи міжбюджетних відносин в контексті процесів децентралізації в Україні. Економічні та соціальні перспективи децентралізації в Україні: [колективна монографія за ред. Ю.З.Драчука]. Дніпропетровськ: НГУ, 2016. Розділ. 1. С. 32-45.

Інтернет-ресурси

18. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

19. Державна Казначейська служба України URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>

20. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/http://sfs.gov.ua/>

21. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

22. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/>

23. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

24. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>

21. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>

25. Ціна держави. URL: <https://cost.ua/ru/>

ДИСЦИПЛІНА «ФІНАНСИ»

Основна література

1. Гнидюк І. В., Романовська Ю. А., Маршук Л. М. *Фінанси : опорний конспект лекцій. Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 130 с.*

2. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. *Національні фінанси: Підручник. К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.*

3. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. *Фінанси: Підручник. К.:, 2019. 656 с.*

4. *Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / за заг. ред. А. А. Мазаракі ; [І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва, М. В. Тарасюк та ін.]. К. : КНТЕУ, 2015. 376 с.*

5. Замкова Н.Л., Гнидюк І.В., Романовська Ю.А. *Державні фінанси: Навчальний посібник. Вінниця: Видавничий редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2015. 468 с. Навчальний посібник*

6. Онищенко В.О. *Фінансів: державні, корпоративні, міжнародні. К.: ЦУЛ. 2019. 572 с.*

7. Онищенко В. О., Бережна А. Ю., Птащенко Л. О., Чичкало-Кондрацька І. Б. *Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) : підручник.*

Електронні дані. Київ : Центр учбової літератури, 2015. URL: <http://10.0.2.150/docs/CUL/Finansy 2015.pdf>.

8. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : навч. посібник / за ред. О. Я. Стойка. К. : Алерта, 2014. 432 с.

9. Федосов В.М. Теорія фінансів. К.: ЦУЛ. 2017. 572 с.

10. Фінанси : навч. посібник / за наук. ред. А. В. Базилюк; [А. В. Базилюк, І. В. Горобінська, О. В. Жулин, І. О. Карлова та ін.]. К. : Кондор. 2014. 348 с.

Додаткова література

11. Карлін М. І. Світові офшорні центри : навч. посібник. К. : Кондор, 2015. 424 с.

12. Кремень О. І., Кремень В. М. Фінанси : навч. посібник. Електронні дані. Київ : Центр учбової літератури, 2018. URL: <http://10.0.2.150/docs/CUL/Finansy Kremen 2018.pdf>.

13. Мироненко М. Ю., Матвійчук В. І., Ковальова О. М., Пізняк Т. І., Янчук Т. В. Фінансово-економічний механізм регіонального розвитку України в умовах адміністративно-територіальної реформи : колективна монографія / за ред. М. Ю. Мироненка. Kosice : Published by Academic Society of Michal Valudansky (ASMIBA), 2017. 264 с.

14. Ситник Г. В. Фінанси торгівлі : монографія. К. : КНТЕУ, 2014. 672 с.

Інтернет-ресурси

15. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

16. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

17. Національний банк України. URL: <http://www.bank.dov.ua>

18. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>

ДИСЦИПЛІНА «СТРАХУВАННЯ»

Основна література

1. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика: навчально-методичний посібник рекомендовано Мін. освіти. Х.: Бурун Книга, 2018. 376 с.

2. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2020. 350 с..

3. Лібанова. О. Соціальне страхування. Ринок праці та соціальний захист: навч. посібник. К.: Основи, 2017. С.413–465.

4. Машина Н.І. Міжнародне страхування: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 504 с.

5. Основи довгострокового страхування: навчальний посібник. К.: Алерта, 2018. 444 с.

6. Плиса В. Й. Страхування: Підручник, 2-ге вид, виправлене й доповнене. К: Каравела, 2019. 512 с.

7. Плиса В.Й. Страхування: підручник. К.: Каравела, 2018.472с.

8. Про внесення змін до Закону України «Про страхування»: Закон України від 4 жовт. 2001 р. № 2745-14 URL:

9. Про страхування: Закон України від 7 берез. 1996 р. 85/96-вр, редакція від 30 лип. 2010 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

10. Ткаченко Н.В. Страхування: навчальний посібник. К.: Ліра-К, 2017. 376с

Додаткова література

11. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семенов, В. М. Кремень та ін.; за заг. ред. І. О. Школьника, А. Ю. Семенова. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с.

12. Кнейслер О. В., Шупа Л. З. Медичне страхування в Україні: реалії функціонування та перспективи розвитку: монографія / за ред. О. В. Кнейслер. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 192 с.

13. Лісовська О.О. Прогнозування основних показників діяльності на ринку медичних страхових послуг в Україні. БІЗНЕС ІНФОРМ. №5. 2019. С. 117-122.

14. Свіржський Б. Страхівка за шкоду, заподіяну в зоні АТО: реальність чи примара. Все про бухгалтерський облік. 2014. №77. С. 13-16.

15. Страховий ринок України: підсумки 9 місяців 2019 року. Звіт Нацкомфінпослуг. 2019. №4. С.4-13.

16. Супрун А.А., Хлівний В.К. Страховий ринок України в умовах системної кризи. Фінанси України. 2013. №9. С.68-75.

17. Шірінян Л.В., Шірінян А.А. Ключові показники ефективності функціонування страхового ринку для держави. БІЗНЕС ІНФОРМ. №8. 2019. С. 158 – 164.

18. Шумелда Я. Страхування: навчальний посібник вид. 2-ге доп. і перероб. Тернопіль: Джура, 2016. 296 с. 26. Яворська Т.В. Страхові послуги: навчальний посібник. К.: Знання, 2016. 350 с.

Інтернет-ресурси

19. Верховна рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

20. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

21. Журнал «Страхова справа». URL: <http://www.forinsurer.com>

22. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua>

ДИСЦИПЛІНА «БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»

Основна література

1. Мироненко, М. Ю. Банки та банківська система: підручник / М. Ю. Мироненко, О. Л. Польова. – Київ, Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2017. – 416 с.

2. Карась П.М., Приходько Н.В., Пащенко О.В., Гришина Л.О. Банківська система: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 292 с

3. Копилюк О.І., Музичка О.М. Аналіз банківської діяльності: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 416 с.

4. Кузнецова С., Болгар Т., Пестовська З. Банківська система: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 400 с.

5. Науменкова С.В., Міщенко С.В., Міщенко В.І. Банківський сегмент фінансового сектору. К.: КНЕУ, 2016. 485 с.

6. Катан Л.І., Демчук Н.І., Бабенко-Левада В.Г., Журавльова Т.О. Банківська система: навч. посіб. за ред. І.М. Мазур. Дніпро: Пороги, 2017. 444 с.

7. Банківська система : опорний конспект лекцій / авт.: О. П. Демченко, Т. А. Далєвська. Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2016.

Додаткова література

8. Вовчак О. Д., Костак З. Р. Історія грошей і банківництва: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 196 с.

9. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 17.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

10. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР. Дата оновлення: 24.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>

11. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>

12. Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати: Закон України від 19.06.2003 р. №979-IV. Дата оновлення: 06.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15#Text>

13. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679 – XV. Дата оновлення: 07.02.2019.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

14. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 №4452-VI. Дата оновлення: 09.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>

15. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997 № 723/97-ВР. Дата оновлення: 16.01.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Максимова, М. В. Банківська система України: стан та проблеми / М. В. Максимова // Економіка & держава. – 2017. – № 5. – С. 56-60.

17. Федевич, Л. С. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку / Л. С. Федевич, М. В. Ливдар, Я. В. Межирицька // Економіка та суспільство. – 2019. – № 20. – С. 91-97. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-20-1/27-stati-20/2595-fedevich-l-s-livdar-m-v-mezhiritska-ya-v>.

Інтернет-ресурси

22. Асоціація українських банків. URL: <https://aub.org.ua/>

23. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>

24. Український кредитно-банківський союз. URL: <https://ukbs.org.ua/>

25. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УХВАЛИЛИ

Завідувач кафедри фінансів

І. Гнидюк

ПОГОДЖЕНО

Голова фахової
атестаційної комісії

О. Дзюба

Начальник навчально-
методичного відділу

Т. Шевчук